

IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILARNI IJODIY QOBILIYATNI RIVOJLANTIRISHDA TAJRIBA SINOV ISHLARI

Yusupova Zulfiya Abdumalikovna
Farg'ona ICHSHUI kasb-hunar maktabi
Informatika fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Imkoniyati cheklangan o'quvchilarni ijodiy qobiliyatni rivojlantirishda tajriba sinov ishlari haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *tadqiqot, aql, idrok, zamonaviy, milliy, ijodiy qobiliyat.*

O'quvchilar o'rtasida ijodkorlikni aniqlashga oid dastlabki so'rovnoma o'tkazish.
So'rovnoma o'tkazilish tartibi.

Ko'rsatma. Men sizga bir qator so'rovnoma savollarni o'qiyman va siz bir necha daqiqada maqul yoki nomaqul tasdiqlash raqami yonida tegishli ravishda "+" yoki "-" belgilari bilan belgilang.

Anketa matni

1. Men hamma narsa aniq belgilangan ishni afzal ko'rmayman.
2. Men mavhum rasmni yaxshi ko'raman va tushunaman.
3. Men tartibga solingan ishlarni yoqtirmayman.
4. Men sayohatga chiqishni yoqtirmayman, chunki unga moslasha olmayman.
5. Men xayol qilishni yaxshi ko'raman.
6. Turli xil sevimli mashg'ulotlar odamning hayotini boyitadi.
7. Bitta bir xil spektaklni ko'p marta tomosha qilish mumkin, asosiysi aktyorlarning yangi talqini.
8. Men tikuvchidan ko'ra kesuvchiman.
9. Menga faoliyat jarayoni uning yakuniga qaraganda ko'proq yoqadi.
10. Hatto yaxshi ishlayotgan biznesda ham biron narsani ijodiy ravishda o'zgartirishga harakat qilaman.
11. Men hatto boshqalar uchun ravshan bo'lgan narsadan shubhalanaman.
12. Mavhum rasmlar fikr yuritish uchun ajoyib ozuqa beradi.
13. Men o'z hayotimda ma'lum bir tizimga bo'ysunishni xohlamayman.
14. Menga dizaynerning ishi yoqadi.
15. Men bir xillikni yoqtirmayman.

Mazkur ijodkorlikni aniqlashga oid so'rovnomada jami 180 nafar o'quvchi ishtirok etdi, ulardan 30 nafar ya'ni 16.6 % o'quvchining ijodiy qobiliyati yuqori 50 nafar ya'ni 27.7% o'quvchining ijodiy qobiliyati o'rta daraja 100 nafar ya'ni 55.5% o'quvchining ijodiy qobiliyati past ekanligi ushbu so'rovnoma orqali aniqlandi.

Javoblarni yozib olish uchun protokoldan namuna

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10   11   12   13
14   15

-- - + - + - + - - - + - -

-

Ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilish. "+" Summasi hisoblanadi.

Kam ijod darajasi - 0-5 ball,

o'rtacha - 6-9 ball,

yuqori - 10-15 ball.

Shaxsiy baholash varag'i

Ism-familiyangiz: Yo'ldasheva Madinaxon

Sana: 15.10.2022y Yo'nalish: Tikuvchilik Kurs: 1 Guruh: 4.22

So'rovnoma

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14	15											
+	-	-	+	-	+	+	-	-	-	+	-	-
+	-											

"+" soni- 6

"-" soni- 9

Maxsus ta'limga muhtoj o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha pedagogik diagnostika ishlari bunday o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini baholashni, ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlashni, so'ngra ushbu qobiliyatlarni rivojlantirish uchun individual rejalarni ishlab chiqishni o'z ichiga oladi.

Bu jarayon, odatda, quyidagilarni o'z ichiga olgan tuzilgan tizimga amal qiladi:

1. Rivojlantirilishi kerak bo'lgan o'ziga xos ijodiy qobiliyatlarni (masalan, san'at, musiqa, ijodiy yozish, raqs va boshqalar) aniqlash;

2. O'quvchining ushbu sohalardagi hozirgi qobiliyat darajasini baholash uchun tegishli diagnostik testlarni o'tkazish;

3. Test natijalarini tahlil qilish va o'quvchi kuchli yoki zaif tomonlarini ko'rsatadigan sohalarni aniqlash;

4. Aniqlangan zaif tomonlarni bartaraf etish va kuchli tomonlarga asoslanish uchun individual strategiyalarni ishlab chiqish;

5. Vaqt o'tishi bilan strategiyalarni amalga oshirish va samaradorligini nazorat qilish, zaruriy tuzatishlar kiritish.

Rivojlanishi kerak bo'lgan o'ziga xos ijodiy qobiliyatlarni aniqlash. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish har bir shaxsning qiziqishlari va ehtiroslariga xosdir. Shu bilan birga, ijodiy qobiliyatni rivojlantirishning ba'zi umumiy sohaları orasida san'at (chizish, rasm chizish va haykaltaroshlik kabi), musiqa (qo'shiq aytish, cholg'u asboblarida chalish va bastakorlik kabi), ijodiy yozish (badiiy adabiyot, she'riyat va badiiy adabiyot kabi) kiradi. raqs (zamonaviy, balet va xip-xop kabi) va sahna san'atining boshqa shakllari. Ijodkorlikning turli sohalarini o'rganish va har xil vositalar bilan tajriba o'tkazish, inson uchun eng mos keladigan narsani topish juda muhimdir.

O'quvchining ushbu sohalardagi hozirgi qobiliyat darajasini baholash uchun tegishli diagnostik testlarni o'tkazish. O'ylaymanki, siz o'quvchining muayyan

ko'nikmalar yoki fanlar bo'yicha qobiliyatini baholash uchun diagnostik testlarni o'tkazish haqida so'rayapsiz. Bu savolga universal javob yo'q, chunki talab qilinadigan diagnostika testlari mavzu, sinf darajasi va baholash kontekstiga bog'liq bo'ladi.

Biroq, umuman olganda, o'qituvchilar o'quvchi nimani bilishi va nimani o'rganishi kerakligini aniqlash uchun standartlashtirilgan testlar, o'qituvchi tomonidan yaratilgan baholashlar, norasmiy kuzatishlar, suhbatlar va boshqa usullardan foydalanishi mumkin. Tashxis qo'yish testlari o'qituvchining baholashga qiziqishi bo'lgan muayyan qobiliyat sohalariga mos kelishiga qarab tanlanishi kerak.

Oxir oqibat, diagnostik testning maqsadi kelajakdagi o'qitish va o'rganishga rahbarlik qilish uchun amaliy tushunchalarni taqdim etishdir. Shuning uchun, baholanayotgan o'quvchining yoshi va darajasiga mos keladigan ishonchli va to'g'ri ma'lumotlarni taqdim etadigan baholash vositalaridan foydalanish muhimdir.

Sinov natijalarini tahlil qilish va o'quvchining kuchli yoki zaif tomonlarini aniqlash. Test natijalarini tahlil qilish va o'quvchining kuchli yoki zaif tomonlarini ko'rsatadigan sohalarni aniqlash, o'quvchining natijalarini muayyan akademik daraja uchun belgilangan maqsadlar, vazifalar va standartlar bilan taqqoslash orqali amalga oshirilishi mumkin. O'quvchi yaxshi ball to'plagan joylarni kuchli tomonlar deb hisoblash mumkin, o'quvchi kurashgan yoki past ball to'plagan joylarni zaif tomonlari sifatida aniqlash mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, testlar o'quvchining ma'lum bir fan yoki soha bo'yicha qobiliyatini aniqlashning yagona o'lchovi emas. O'quvchining o'quv ehtiyojlarini har tomonlama tushunish uchun darsda qatnashish, uy vazifalarini bajarish va amaliy faoliyat kabi boshqa omillarni ham hisobga olish kerak.

Aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish va kuchli tomonlarga asoslanish uchun individual strategiyalarni ishlab chiqish. Ushbu bayonot ma'lum bir shaxs uchun aniqlangan zaif va kuchli tomonlarga asoslangan shaxsiylashtirilgan rejalar yoki yondashuvlarni yaratish jarayoniga ishora qiladi. Ushbu rejalar ko'rib chiqilayotgan shaxsning o'ziga xos ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos ravishda ishlab chiqilgan bo'lib, ularga o'z faoliyatini yaxshilashga va to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishga yordam beradi. Ushbu yondashuv odatda ta'lim, murabbiylik, maslahat va shaxsiy e'tibor va yordam muvaffaqiyat uchun zarur bo'lgan boshqa sohalarda qo'llaniladi.

Vaqt o'tishi bilan strategiyalarni amalga oshirish va samaradorligini nazorat qilish, zaruriy tuzatishlar kiritish. Vaqt o'tishi bilan strategiyalarni amalga oshirish va samaradorligini nazorat qilish ehtiyotkorlik bilan rejalashtirish va baholashni talab qiladigan muhim jarayondir. Bu jarayonda yordam beradigan ba'zi qadamlar:

1. Maqsad va vazifalaringizni belgilang va hujjatlang: Har qanday strategiyani amalga oshirishdan oldin nimaga erishmoqchi ekanligingizni aniqlab olish va aniq, o'lchanadigan, erishish mumkin bo'lgan, tegishli va vaqt bilan bog'liq maqsadlarni (SMART maqsadlari) belgilash muhim. Ushbu maqsadlar vaqt o'tishi bilan strategiyalaringiz samaradorligini o'lchash uchun mezon bo'ladi.

2. Reja tuzing: Maqsadlaringizni belgilab bo'lgach, har bir maqsadga qanday erishishingiz haqida batafsil reja tuzing. Sizning rejangiz har bir strategiya uchun aniq taktikalar, vaqt jadvallari va mas'uliyatni o'z ichiga olishi kerak.

3. Strategiyalaringizni amalga oshiring: rejangizni amalga oshiring va tanlangan strategiyalaringizni amalga oshiring. Ushbu bosqichda SMART maqsadlaringizga nisbatan taraqqiyotni kuzatib boring, ma'lumotlarni tahlil qiling va natijalarni kuzatib boring.

4. Samaradorlikni baholang: Sizning strategiyalaringiz istalgan natijalarga erishyaptimi yoki yo'qligini muntazam ravishda baholang. Manfaatdor tomonlardan fikr-mulohazalarni to'plang, ko'rsatkichlar va asosiy samaradorlik ko'rsatkichlarini (ASK) baholang va natijalarni boshlang'ich raqamlar bilan taqqoslang.

5. Kerakli tuzatishlarni kiriting: Baholashlaringiz asosida tuzatishni talab qiladigan sohalarni aniqlang va tuzatuvchi harakatlarni ishlab chiqing. Muntazam baholash va tuzatishlar sizning strategiyalaringiz biznes ehtiyojlari va maqsadlariga javob berishda davom etishini ta'minlashga yordam beradi.

6. Doimiy takomillashtirish: samarali bo'lishi uchun strategiyalar doimiy ravishda takomillashtirilishi va o'zgartirilishi kerakligini tan olish muhimdir. Shunday qilib, kompaniyaning uzoq muddatli maqsadlariga e'tibor qaratgan holda baholash, sozlash va sinovdan o'tkazishning ushbu tsiklini takrorlash juda muhimdir.

Masalan: Aqlni charxlash mashqlari. Matematika darsi misolida ushbu tavsiya etayotgan mashg'ulot jamlanmasida aqliy amallarni bajarish uchun mo'ljallangan mashqlar keltirilgan. Mashg'ulot uchun zarur jihozlar: raqamlar va harflar bilan ishlashga mo'ljallangan mashqlar to'plami. O'qituvchi o'quvchilardan davra bo'lib o'tirib olishlarini so'raydi. So'ngra birinchi bosqichda o'quvchilar sonlar bilan ishlash mashqlarini bajaradilar. O'qituvchi topshiriqlarni bera boshlaydi va o'quvchilar og'zaki tarzda ovoz chiqarmasdan topshiriqlarni fikran bajarib boshlaydilar. Mashqlar bajarib bo'lingach har bir mashq qanchalik qiyinchilik tug'dirgani va kimda qanday o'zgarish yuz berganligi muhokama etiladi. Topshiriqlar:

- Ushbu sonlar ketma-ketligini fikran davom ettiring: Tepadan pastga 1-qadam: 1.2.3.,,,,,,,100 Pastdan tepaga 1- qadam:100,99,98, 97,,,,1. O'sib va pasayib borish tartibida sonlar ketma-ketligini ayting 2-qadam: 2,4,6,,,,100; 2-qadam 100,98, 96...2

- Juftlikni ikkili ortib borish tartibida davom ettiring: Tepaga 2, 3 qadam: 2-3, 4-6, 6-9, 8-12...96-99

- Bir-biriga yuzma yuz ketma-ketlikni davom ettiring: Tepaga qarab 2 qadam, pastga qarab 2 qadam: 2-100,4-98, 6- 94..100-2 Tepaga qarab 2 qadam, pastga qarab 3 qadam: 2-99, 4-96, 6-93..66-3

- Sonlar ketma-ketligini uchtaga oshirib borish tartibida davom ettiring: Tepaga qarab, 2,3,4 qadam: 2-3-4, 4-6-8,6-9-12..48-72-96

- Uchta sonlar ketma-ketligini kamayib borish tartibida davom ettiring: pastga qarab, 2,4,3 qadam: 100-100-99, 98-96-96,..-52-4-27

• Sonlar ketma-ketligini davom ettiring va faqat ularning yig'indisini ayting: Masalan, $7+7$, $14+1+4$, $21+1+2++3$, $28+28+10+10+1$ Tepaga 2dan 100gacha qadam 2: $2,4,6,8,,1$ Mashqni mustaqil bajarish bo'yicha tavsiyalar:

• Ushbu mashqlar bilan mustaqil va muttasil shug'ullaning. Har kuni jadal diqqatni to'plashga erishing.

• Qaysi mashqlar diqqatni rivojlanishi uchun murakkablik va qaysi birlari esa oddiylik qilishiga e'tibor bering. Yaxshi natijalarga erishish uchun sizga past natijalar berayotgan mashqlar ustida ishlang. «Mashaqqatsiz rohat bo'lmas» naqliga amal qiling.

• Aqlni charxlashga mo'ljallangan shaxs mashqlaringizni ishlab chiqing. Son, harf, so'zlar yordamida yangi mashqlar variantini o'ylab toping. Bosh o'zlashtiruvchi o'quvchilar ijodiy faoliyatini rivojlantirishda topishmoqlar xalq og'zaki ijodining kichik va qadimiy janrining ta'lim-tarbiyaviy ahamiyati beqiyosdir. Topishmoqni o'rganish, unga javob topish orqali bolalar predmetlarning kelib chiqishi, uning inson hayotidagi o'rni va roli haqida tasavvurga ega bo'ladilar, ularning qiziqishi ortadi, ongi va tafakkuri o'sadi, fikrlash qobiliyati rivojlanadi, tabiat va hayvonot olamini sevish, ardoqlash kabi hissiyotlari tarbiyalanadi. Topishmoqlardan dars jarayonida foydalanish orqali o'quvchilarning nutqiboyiydi, takomillashadi. Ular ifodali, mazmunli o'qishga o'rganadilar. Topishmoqlarning matn mazmuni bilan bog'liq ravishda o'rganilishi o'quvchilarning bir tomondan matn mazmunini to'liqroq tushunishi va yaxshi esda saqlashiga turtki bo'lsa, ikkinchidan, ularning darsdagi faolligini oshiradi, dam olish muhitini yaratadi, ma'naviy-axloqiy jihatdan kamol toptiradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, pedagogik diagnostika ishlari o'quvchilarni ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning muhim jihati hisoblanadi. O'quvchi rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlarini tushunish, pedagogikani moslashtirish, fikr-mulohazalarni bildirish, hamkorlikda o'rganishga yordam berish va o'z bilimini oshirish uchun o'zini namoyon qilish imkoniyatlarini yaratish juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. 25.01.2021. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, Xalq ta'limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risidayildagi. PQ-4963-son.

2. Beruniy Abu Rayhon. Tanlangan asarlar. III jild. – Toshkent, Davlat nashriyoti, 1966.

3. O'zbek pedagogikasi antologiyasi Tuzuvchi-mualliflar: Hoshimov K., Safo Ochil. -Toshkent, o'qituvchi, 1995.

4. Alisher Navoiy, Mahbub-ul-qulub. Asarlar. 15 tomlik. 13-tom. -Toshkent, Adabiyot va san'at nashriyoti, 1966.

5. Avloniy A. Odob bo'stoni va axloq gulistoni. -Toshkent, o'qituvchi, 1994.

3. Zokirov, S. I., Sobirov, M. N., Tursunov, H. K., & Sobirov, M. M. (2019). Development of a hybrid model of a thermophotogenerator and an empirical analysis of the dependence of the efficiency of a photocell on temperature. *Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers*, 15(3), 49-57.

4. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. *Universum: технические науки*, (8-1 (77)), 27-29.

5. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIM TIZIMIDA KO'ZI OJIZ O'QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALAR. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(5), 990-993.

6. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. *Scientific Impulse*, 1(2), 535-537.

7. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). NEYRON TARMOQLARNING TASNIFI. *Scientific Impulse*, 1(3), 757-763.

8. Hamidullo o'g'li, Tursunov Hojiakbar, and Boymuratov Erkin Kamolovich. "IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI." *Scientific Impulse* 1.7 (2023): 648-653.

9. <https://cyberleninka.ru/article/n/o-quvchilarda-aqliy-tarbiyani-shakllantirishning-mazmuni>